

Ляхович О. О., к.е.н., доцент,
Добровольська В. В., здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
(Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне)

СУТНІСТЬ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

У статті досліджено сучасні підходи до визначення сутності та забезпечення фінансово-економічної безпеки банківських установ. На основі досліджень визначено сутність фінансової безпеки як складової економічної безпеки банку. Також у статті здійснено характеристику загроз, їх наслідків для банківського сектору та визначено основні індикатори забезпечення фінансово-економічної безпеки банку. Розглянуто базові підходи до оцінки рівня фінансово-економічної безпеки та заходи щодо її забезпечення.

Ключові слова: банківський сектор; загрози; фінансова стійкість; фінансово-економічна безпека.

Вступ. На зміцнення національної безпеки держави, її позицій у світовій фінансовій системі, вагомий вплив здійснює саме забезпечення стійкості та безпеки банків. Адже завданням банківської системи є стабілізація грошово-кредитної системи, налагодження руху фінансових ресурсів на усіх рівнях, забезпечення конвертованості національної валюти, фінансування держави, бюджету та підприємств, підтримка інвестиційних процесів у країні, здійснення кредитування.

Саме тому проблема забезпечення та зміцнення фінансово-економічної безпеки банківської системи притаманна банківським системам усіх країн та набула загальнонаціонального значення і для України. Розвиток банківського сектору в умовах підвищеного ризику, який пов'язаний з економічною та політичною нестабільністю у державі, зумовив банківський сектор до ефективного управління і забезпечення власної економічної безпеки та є обов'язковим та важливим стратегічним завданням для України.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Питання безпеки банківської системи досліджували як закордонні, так і вітчизняні науковці, зокрема О. Ф. Балацький, О. І. Барановський, І. О. Бланк, Т. М. Болгар, М. З. Бора, С. Букін, Дж. К. Ван Хорн, О. Д. Василик, В. В. Вітлінський, В. М. Геєць, К. С. Горячева, Р. Гриценко, Р. Джуччі,

О. В. Дзюблюк, Ж. М. Довгань, Е. Дж. Долан, А. О. Єпіфанов, М. М. Єрмошенко, В. Г. Загородній, О. Д. Заруба, Р. Дж. Кемпбелл, Л. А. Ключко, І. П. Козаченко, В. Г. Крижанівська, Л. О. Лігоненко, І. О. Лютий, В. П. Москаленко, В. І. Мунтіян, О. О. Олейніков, Є. С. Осадчий, Б. А. Райзберг, М. І. Савлук, Дж. Ф. Сінкі, Т. С. Смовженко, В. І. Срібний, О. О. Терещенко, Е. А. Уткін, Р. І. Шиллер та ін. Проте окремі питання забезпечення фінансово-економічної безпеки комерційних банків у нових економіко-політичних умовах залишаються недостатньо вивченими й потребують детального дослідження.

Метою статті є дослідження сучасних підходів до визначення сутності та забезпечення фінансово-економічної безпеки банківських установ. Для досягнення мети необхідно визначити сутність фінансової безпеки як складової економічної безпеки банку; здійснити характеристику загроз та їх наслідків для банківського сектору; розглянути базові підходи до оцінки рівня фінансово-економічної безпеки та заходи щодо її забезпечення.

Основна частина. Фінансова безпека окремого банку тісно пов'язана з безпекою банківської системи в цілому. Адже існує прямий негативний вплив діяльності окремої банківської структури на виникнення системної банківської кризи в цілому. Це можна пояснити тим, що банки у переважній більшості працюють з запозиченими коштами. І виникнення будь-яких негативних настроїв у суспільстві можуть спровокувати відтік фінансових ресурсів. І якщо такий відтік відбудеться в одному з провідних банків країни, то це сприятиме масовому відтоку депозитів з банківської системи. Також певні структурні проблемні аспекти функціонування банківського сектору сприяють виникненню недовіри окремому банку. Все це пояснює ту важливу роль, яку відіграє забезпечення фінансової безпеки банків.

У даному аспекті слід зазначити, що визначальним чинником забезпечення економічної безпеки банку є саме фінансова безпека. Адже якщо економічна безпека перш за все відповідає за збереження матеріальних цінностей і здійснення банківських операцій, то метою фінансової її складової є попередження та уникнення загроз для збереження та примноження фінансових ресурсів банку, забезпечення його стійкості, зростання ефективності його діяльності та зміцнення позицій на ринку. Саме фінансову безпеку пов'язують з такими явищами як фінансова стабільність та стійкість; ступінь ефективності фінансово-економічної діяльності; захищеність інтересів громадян; рівнем стійкості до внутрішніх і зовнішніх ризиків.

Оскільки вищезазначені завдання є ключовими у діяльності

банківської установи, то виникає необхідність дослідження саме фінансово-економічної безпеки банку. Для того, щоб розглянути це питання було систематизовано існуючі підходи до визначення сутності даного поняття (табл. 1).

Таблиця 1
Підходи до визначення сутності фінансово-економічної безпеки банку

Автор / Джерело	Визначення
Щербатих Д. В., Шпильовий Б. В. [5, С. 145]	Сукупність заходів, спрямованих на запобігання збитку від негативних дій на їх економічну безпеку за різними аспектами фінансово-економічної діяльності
Кельдер Т. Л., Худолей Л. В. [2, С. 18]	Стан банківської установи, який характеризується збалансованістю і стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, її здатністю досягати поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку
Тарасенко І. О., Москаленко А. А. [3, С. 17]	Здатність банківської установи ідентифікувати, попереджувати та протидіяти зовнішнім і внутрішнім загрозам шляхом створення та забезпечення ефективного функціонування системи управління фінансово-економічною безпекою
Гриценко В. Г. [1, С. 27]	Стан, коли фінансова стабільність чи репутація не може бути підірвана цілеспрямованими діями певної групи осіб і організацій або фінансовою ситуацією, що складається всередині чи зовні банківської системи

Отже, основні підходи до тлумачення сутності фінансово-економічної безпеки включають такі визначення даного поняття як сукупність заходів; стійкий стан до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз; здатність протистояти імовірним та наявним загрозам. Відмітимо, що дослідники роблять акцент на організаційних аспектах у визначенні сутності забезпечення фінансово-економічної безпеки. Однак, слід приділяти більшу увагу проблемам ліквідності, прибутковості, фінансової стійкості, управління банківськими ризиками у взаємозв'язку з зовнішніми та внутрішніми загрозами.

Узагальнюючи вищенаведене, на нашу думку, під фінансово-економічною безпекою банку слід розуміти здатність ідентифікувати, попереджувати та протидіяти зовнішнім і внутрішнім загрозам з

метою забезпечення стабільного фінансового стану банку та зміцнення його фінансово-економічного потенціалу. Відповідно система фінансово-економічної безпеки банку перш за все повинна бути націлена на забезпечення фінансової стабільності й ефективної діяльності банку, визначенню «вузьких місць», нейтралізацію кризи та запобігання банкрутству (рисунок).

Рисунок. Значення та роль забезпечення фінансово-економічної безпеки банку

Отже, фінансово-економічна безпека банку визначається стабільністю і стійкістю фінансового стану банку; ступенем ефективності фінансово-економічної діяльності банку; рівнем контролю за зовнішніми і внутрішніми ризиками; рівнем достатності власного капіталу; ступенем захищеності інтересів акціонерів [5, С. 145]. Метою цієї системи є мінімізація зовнішніх та внутрішніх загроз у фінансово-економічній діяльності банку. Більш детальніша характеристика загроз фінансово-економічній безпеці банку наведена у табл. 2.

Таблиця 2
Загрози фінансово-економічній безпеці банку та її наслідки [3]

Загрози та їх наслідки			
Внутрішні		Зовнішні	
Вид загрози	наслідки	Вид загрози	Наслідки
Неефективна кредитна політика	- зниження якості кредитного портфеля; - підвищення суми обов'язкових кредитів; - зниження конкурентоспроможності	Недосконалість банківського законодавства	- зміна умов ліцензування та мінливість нормативно-правових актів; - завищені міжнародні норми; - залежність від політичних факторів;

продовження табл. 2

Низька якість управління активами і пасивами банку	- зниження рівня ліквідності; - підвищення рівня ризикових активів; - незбалансованість активів за строками;	Низький рівень інвестиційної активності	- відсутність інвестиційно-привабливих проєктів на внутрішньому ринку; - неспроможність банку залучати інвестиції через неефективну діяльність;
Некомпетентність вищого керівництва	- низький рівень стратегічного планування; - приймання неефективних управлінських рішень	Недобросовісна конкуренція	- різке зниження депозитних кредитних ставок з боку нестабільних установ; - компрометація з боку партнерів; - штучне банкрутство підприємств;
Некомпетентність персоналу банку	- розголошення конфіденційної інформації; - послаблення конкурентних позицій;	Високий рівень недовіри до банків	- недовіра з боку вкладників та кредиторів; - банкрутство банків; - погіршення репутації банків

Для своєчасного виявлення «вузьких місць» у діяльності банківської установи та попередження негативних наслідків зовнішніх та внутрішніх загроз фінансово-економічній безпеці банку необхідно визначити її відповідні індикатори. До основних індикаторів забезпечення фінансово-економічної безпеки банку слід віднести такі показники:

1. Частка проблемних кредитів у обсязі чистих активів банку (свідчить про якість його кредитного портфеля, а також ризикованість кредитної політики).

2. Співвідношення високоліквідних коштів і поточних пасивів банку (показує ступінь його захищеності від ризику відкликання коштів в один момент усіма клієнтами).

3. Співвідношення власних і залучених коштів (характеризує рівень надійності банку в довгостроковій перспективі, слугуючи

оцінкою його спроможності покрити власними коштами обсяг зобов'язань перед клієнтами).

4. Частка високоліквідних коштів у обсязі чистих активів банку (допомагає оцінити середньостроковий рівень ліквідності).

5. Відношення прибутку до середньорічного капіталу (характеризує мінімальні очікування акціонерів за показником доходності бізнесу з урахуванням середньострокових витрат розвитку).

6. Відношення прибутку до середньорічних активів (визначає ефективність використання банком клієнтських коштів).

Слід зазначити, що універсальними моделями оцінки рівня фінансово-економічної безпеки є методи, які ґрунтуються на коефіцієнтах, що відображають фінансові та економічні аспекти діяльності банку. Для фінансово – економічної безпеки банків аналізуються такі показники, які дають більш точне уявлення про фінансовий стан банківської установи. Зокрема: аналіз фінансової стійкості банку; аналіз ділової активності банку; аналіз ліквідності банку; аналіз ефективності діяльності банку.

На сьогодні існує проблема не тільки вибору необхідної кількості таких показників для оптимального аналізу фінансово-економічної безпеки банківської системи, а й проблема визначення найвпливовіших показників, а відтак необхідною є розробка певної системи відбору таких показників. Вибір показників для побудови коефіцієнтів, моделей і методів оцінки рівня фінансової безпеки банків і банківської системи необхідно здійснювати за такими принципами: вимірності, прогнозованості та значущості.

Суть принципу вимірності полягає в тому, що пропонований показник діяльності банків або функціонування банківської системи має бути вимірним, тобто мати конкретне кількісне значення в абсолютному чи відносному значенні. Окрім цього, цифрові дані для обчислення значення цього показника мають бути доступними для дослідника. Принцип прогнозованості передбачає змогу прогнозування майбутньої динаміки того чи іншого показника, оскільки однією з основних вимог до управління тим чи іншим процесом є його прогнозованість. Суть принципу значущості, полягає в тому, що показник має бути значущим для діяльності банків і мати вагомий вплив на кількісні параметри його діяльності і фінансову безпеку банку загалом [4, С. 1104].

Висновок з проведеного дослідження. На основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що від оцінки сучасного рівня банківської фінансово-економічної безпеки залежить повнота, результативність та своєчасність управлінських заходів із ліквідації й запобігання наявним та потенційним загрозам у банківській

130

системі. Саме тому система забезпечення фінансово-економічної безпеки банків повинна передбачати виконання таких основних заходів:

- встановлення залежності між потенційного можливими ризиками та рівнем їх небезпеки;
- формування системи індикаторів фінансово-економічної безпеки банку;
- здійснення діагностики та моніторингу рівня фінансово-економічної безпеки;
- впровадження системи заходів забезпечення фінансово-економічної безпеки банку;
- контроль за виконанням запланованих заходів;
- аналіз виконання заходів, їх оцінка, корегування;
- ідентифікацію загроз банку і корегування індикаторів залежно від зміни стану зовнішнього середовища, цілей і завдань банку.

Проблеми забезпечення економічної безпеки банків обумовлені зовнішніми та внутрішніми чинниками. Фінансові ресурси банку та джерела їх створення є основними чинниками забезпечення фінансово-економічної безпеки банківської системи України. Це вимагає розробки та впровадження інноваційних підходів у діяльності банку, впровадження економічних інструментів забезпечення на відповідному рівні показників ліквідності, платоспроможності та ефективності використання фінансових ресурсів банку. Звичайно, що вирішення цих питань залежить і від ефективного вдосконалення монетарної та фіскальної політики країни.

1. Гриценко В. Г. Економічна безпека банківської системи України. *Вісник Національного банку України*. 2009. № 4. С. 27–28.
2. Кельдер Т. Л., Худолей Л. В. Економічна безпека банківської системи України в умовах глобальної фінансової кризи. *Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво*. 2012. № 2. С. 181–185.
3. Тарасенко І. О., Москаленко А. А. Проблеми фінансово-економічної безпеки банківських установ в сучасних умовах. *Вісник КНУТД*. 2014. № 6(81). С. 15–20.
4. Штефан Л. Б., Ільницька Н. П. Проблеми формування універсальної системи оцінювання фінансової безпеки банку та банківської системи. *Економіка та суспільство*. 2017. № 9. С. 1100–1106.
5. Щербатих Д. В., Шпильовий Б. В. Підходи та загрози до формування фінансово-економічної безпеки банківських установ. *Вісник Черкаського університету. Сер. Економічна*. 2016. № 1. С. 141–148.

REFERENCES:

1. Hrytsenko V. H. Ekonomichna bezpeka bankivskoi systemy Ukrainy. *Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy*. 2009. № 4. S. 27–28.
2. Kelder T. L., Khudoliei L. V. Ekonomichna bezpeka bankivskoi systemy Ukrainy v umovakh hlobalnoi finansovoi

kryzy. *Derzhava ta rehiony. Ser. Ekonomika ta pidpriemnytstvo*. 2012. № 2. S. 181–185. **3.** Tarasenko I. O. Moskalenko A. A. Problemy finansovo-ekonomichnoi bezpeky bankivskykh ustanov v suchasnykh umovakh. *Visnyk KNUTD*. 2014. № 6(81). S. 15–20. **4.** Shtefan L. B., Ilnitska N. P. Problemy formuvannia universalnoi systemy otsiniuvannia finansovoi bezpeky banku ta bankivskoi systemy. *Ekonomika ta suspilstvo*. 2017. № 9. S. 1100–1106. **5.** Shcherbatykh D. V., Shpylovyi B. V. Pidkhody ta zahrozy do formuvannia finansovo-ekonomichnoi bezpeky bankivskykh ustanov. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Ser. Ekonomichna*. 2016. № 1. S. 141–148.

Liakhovych O. O., Candidate of Economics (Ph.D.), Associate Professor,
Dobrovolska V. V., Senior Student
(National University of Water and Environmental Engineering, Rivne)

ESSENCE AND ENSURING OF FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF BANKING INSTITUTIONS

The article devoted to modern approaches to defining the nature and ensuring of the banking institutions financial and economic security. Based on the research, the essence of financial security was determined as a component of the bank's economic security. The paper focuses on issues of liquidity, profitability, financial sustainability, banking risk management in relation to external and internal threats. It has been established that financial and economic security should be understood as the ability to identify, prevent and counter external and internal threats in order to ensure a stable financial position of the bank and strengthen its financial and economic potential.

The article also describes the threats, their consequences for the banking sector and defines the main indicators for ensuring the financial and economic security of the bank. It is established that the selection of indicators for the construction of ratios, models and methods of assessing the level of financial security of banks and the banking system should be made on the following principles: dimensionality, predictability and significance.

The basic approaches to the assessment of the level of financial and economic security and measures to ensure it are considered. The main measures include establishing the relationship between potential potential risks and their level of risk; formation of a system of indicators of financial and economic security of the bank; diagnostics and monitoring of the level of financial and economic security; implementation of the system of measures for ensuring the financial and economic security of the bank; control over the implementation of planned activities; analysis of implementation of measures, their assessment, adjustment; identifying bank threats and adjusting indicators depending on changes in the environment, goals and

objectives of the bank.

Keywords: banking sector; threats; financial sustainability; financial and economic security.

Ляхович О. А., к.э.н., доцент,
Добровольская В. В., соискатель высшего образования первого
(бакалаврского) уровня
(Национальный университет водного хозяйства и природопользования,
г. Ровно)

СУЩНОСТЬ И ОБЕСПЕЧЕНИЕ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ БАНКОВСКИХ УЧРЕЖДЕНИЙ

В статье исследованы современные подходы к определению сущности и обеспечения финансово-экономической безопасности банковских учреждений. На основе исследований определена сущность финансовой безопасности как составляющей экономической безопасности банка. Также в статье осуществлено характеристику угроз, их последствий для банковского сектора и определены основные индикаторы обеспечения финансово-экономической безопасности банка. Рассмотрены базовые подходы к оценке уровня финансово-экономической безопасности и меры по ее обеспечению.

Ключевые слова: банковский сектор; угрозы; финансовая устойчивость; финансово-экономическая безопасность.

Стаття надійшла до редакції 25.03.2020 р.